

raz do roka som navštevoval Aleppo a Damašek, niekoľkokrát som z Bejrútu jazdil do Turecka cez Sýriu. Mojou častou zastávkou bol Homs. Bola to pokojná a priateľská krajina, bohatá na historické pamätníky každej epochy. Aleppo bolo jedným z mojich najobľúbenejších miest, živé a kozmopolitné, s prosperujúcimi kresťanskými komunitami.

Situácia sa však zmenila. K prenasledovaniu kresťanov dochádza iba tých v oblastiach Sýrie, ktoré sú kontrolované ISIS. Tam je pre kresťanov život nemožný. V Iraku nastali ťažkosti po páde Saddámovho režimu, keď prišli k moci šiitskí islamisti, a práve oni zradikalizovali sunnitov. Kresťania sa nachádzali medzi dvoma mlynskými kameňmi a mnohí našli útočisko na kurdskom severe. Keď roku 2014 padol Mosul, stratili viac-menej bezpečné teritórium a mnohé starobylé kresťanské dediny zostali opustené a kláštory zničené. V Mosule sa zo sýrskej ortodoxnej katedrály stala mešita, dominikánsky priorát sa premenil na väznicu ISIS a mnoho ďalších prípadov... Dvaja biskupi z Aleppa, metropoliti Sýrskej pravoslávnej a Gréckej pravoslávnej cirkvi, boli v apríli 2013 unesení počas návratu z Turecka. Predpokladá sa, že obaja sú mŕtvi.

- *Myslíte, že sa táto tragická situácia môže vyriešiť?*

COLUMBA STEWART: - Nateraz nie. Kým sa nenájde riešenie ešte hlbšie siahajúceho etnického a náboženského napätia.

- *Považujete kresťanov na Blízkom východe za najprenasledovanejšiu skupinu ľudstva na zemi?*

COLUMBA STEWART: - Nevieam prenasledovanie klasifikovať slovíčkom "viac" či "menej". Na rôznych miestach sveta je prenasledovaných mnoho kresťanov, moslimov, buddhistov a ďalších v závislosti od lokálneho kontextu. Nepochybne je to však kritický moment pre kresťanstvo na Blízkom východe, ktoré čelí úplnému zániku okrem oblastí Egypta a Libanonu.

- *Venovali ste sa štúdiu svätého Jána Kassiana, známeho učením o cnostiach a znalosťami východnej mníšskej tradície. Roku 1999 ste o ňom vydali monografiu, rok predtým zas publikáciu o komunite a modlitbe u benediktínov...*

COLUMBA STEWART: - Svätý Ján Kassian je mostom medzi mníšskou tradíciou Východu a Západu. Latinskému mníšstvu dal základy i v tom, čo sa naučil od Evagria a ďalších východných mníchov. Je tiež veľmi hlbokým a svojským duchovným autorom. Bol prvý, kto analyzoval ľútosť a slzy ako duchovný fenomén. Písal o neustálej modlitbe.

Denne praktikujem s komunitou liturgickú a mimo nej osobnú modlitbu. Modlitba je pre človeka ako dýchanie. Musíme sa však naučiť, ako toto dýchanie uskutočňovať...

Zhovárala sa
KATARINA DŽUNKOVÁ

Na snímke vľavo hore:
Otec Columba Stewart

Na snímke dole:
Chlapci v etiópskom meste Yeha
sa hrajú s manuskriptom

Jozef Repko: Prebúdzenie obra Spolok svätého Vojtecha 2015 Trnava

Koncom minulého roka sa na knižnom trhu objavil román o živote a pôsobení biskupa Štefana Moyses, predného predstaviteľa slovenského a chorvátskeho národného hnutia, banskobystrického biskupa, zakladateľa a prvého predsedu Matice slovenskej. Každý, kto má úprimne rád svoju vlasť a uznáva známy výrok básnika Jána Kollára „Slávme slávne slávu Slávov slávnych“, pociťuje hrejivý pocit zadosťučinenia, že sa našiel spisovateľ, ktorý si dal námahu zosbierať informácie z archívov a dobovej tlače o veľkom mužovi našej histórie a vytvoril svoju predstavu o ňom formou pútavého príbehu pre povzbudenie a radosť každého slovenského patriota. Veď si len predstavme danú situáciu, v ktorej biskup Štefan Moyses žil, pracoval a pôsobil, čo si zobral za cieľ svojho života pre svoj utláčaný a gniavený národ, z ktorého vzišiel a ktorému chcel slúžiť ako najlepšie vedel a chcel, samozrejme, popri hlavnej, dušepastierskej práci vysokého cirkevného predstaviteľa Katolíckej cirkvi v banskobystrickej diecéze.

Bol to čas nesmierného sklamaní a nádeji vtedajšej spoločnosti, rozdelenej do niekoľkých proti sebe stojacich prúdov - maďarských revolucionárov, na čele s L. Košútom, ktorí za každú cenu chceli z viacnárrodného Uhorska vytvoriť jednoliaty maďarský štát s jednotným maďarským jazykom na úkor ostatných národností. Tento prúd bol porazený cisárskymi rakúsko-chorvátskymi jednotkami na čele s chorvátskym bánom Josipom Jelačićom (i za účasti slovenských dobrovoľníkov na čele so Štúrom, Hurbanom a Hodžom). Najväčšiu porážku maďarskí revolucionári utrpeli v bitke pri Világoši zo strany ruských cárskych vojsk, ktoré prišli na pomoc Rakúsku na pozvanie rakúskeho cisára Ferdinanda. Mladý cisár František Jozef I., ktorý nastúpil na trón na konci r. 1848, sa ocitol v situácii neskúseného politika, zaviedol tvrdý policajný (Bachov) režim a myslel len na záchranu svojho habsburského rodu a monarchie. Len v zanedbateľnej miere splnil sľuby dané spojencom v bojoch proti maďarským revolucionárom. Týkalo sa to aj sľubov Slovákom na slobodnejší život v monarchii. Pod tlakom hrozacej vojny zo strany Pruska dal prednosť dohode sa s porazenými Maďarmi. Ako vieme, r. 1867 skončili rokovania o tzv. rakúsko-uhorskom vyrovnaní, na úkor národnosti slovanskeho pôvodu v monarchii, teda aj Slovákov, najmä z obavy pred strášaním panslavizmu.

Biskup Dr. Štefan Moyses, ktorý spolu s krajanom z Horného Uhorska Jurajom Haulikom, neskorším arcibiskupom v Záhrebe, sa už dlhší čas pred revolúciou začal angažovať v Chorvátsku. Po ukončení štúdií sa Dr. Moyses plne uplatnil v Záhrebe na akademickej pôde ako profesor Kráľovskej akadémie a neskôr ako kanonik Záhrebskej kapituly. Skoro súčasne a v styku s mnohými chorvátskymi vlastencami sa angažoval na politickej scéne ako poslanec autonómneho chovátskeho snemu a dokonca aj ako minister kultúry vo vláde bána J. Jelačića, kde sa pričínal o začlenenie slovenských dobrovoľníkov do boja proti radikálnym maďarským revolucionárom. Bolo známe, že okrem bána J. Jelačića aj mladý panovník mu bol priaznivo naklonený a zdá sa, že i jeho pričinením sa stal r. 1850 banskobystrickým biskupom, a to i napriek protestom maďarských politikov, i výhradám a nechote

samotného primasa kardinala Scitovského. Preto s veľkou ľútosťou odmietol naliehanie Dr. A. Radlinského, aby verejne podporil myšlienku založiť Spolok sv. Vojtecha, aby nedráždil maďarónske zmýšľanie svojho nadriadeného predstaviteľa Cirkvi, i keď to neskôr priznal ako omyl, keď lepšie poznal taktiku cisára voči Slovákom.

S plným nasadením sa Moyses po-

lizmu v Uhorsku, ktorý dávali najavo na každom kroku v styku so svojim okolím, čo prakticky znamenalo neustálu konfrontáciu z dvoch názorových strán spoločenského spektra. Novinárka si pripravila veľa otázok a verila, že jej tento človek s dobráckou tvárou jednoduchého sedliaka objasní. a vysvetlí, prečo ho väčšia časť spoločnosti horouhorských občanov po-

podielová. Dielo je rozdelené do šestnástich bezmenných kapitol, ktorým v názve chýba stručné vyjadrenie hlavnej myšlienky, čím knižka stráca na prehľadnosti a v orientácii na jej obsah. Určité problémy môžu nastať aj so štruktúrovaním udalostí a ich zaradením do zaujímavého koncipovaného románu o hlavnom aktérovi, ktorý musí prekonať rôzne intrigy a urážky zo

Román o Moysesovi

dujal presadzovať slovenské národné požiadavky, ktoré považoval za oprávnené. Uvedomil si, že je v kompetencii banskobystrického biskupa, aby podporil slovenské zameranie banskobystrického gymnázia zavedením slovenčiny ako vyučujúceho jazyka na škole. Podporil slovenských a českých profesorov, ktorí boli predtým prepustení a na zárok biskupa Moysesu u cisára znovu prijatí. Rozhodol sa obnoviť časopis Cyrill a Method v kodifikovanej štúrovskej slovenčine a poveril šéfredaktorstvom mladého Michala Chrásteka, svojho osobného tajomníka, ktorý po založení Matice slovenskej sa stal tajomníkom tejto ustanovizne. Avšak najväčším jeho činom bola jeho účasť na čele delegácie vo veci Memoranda vo Viedni na cisárskom dvore a o dva roky neskôr, pri zakladaní Matice slovenskej, v úzkej spolupráci s priateľom Karolom Kuzmánym, evanjelickým superidentom, po ktorej schválení boli obidvaja zvolení za jej najvyšších predstaviteľov - Štefan Moyses za predsedu a Karol Kuzmány za podpredsedu. Spájala ich vzájomná úcta a priateľstvo i napriek konfesijným rozdielom. Jeho veľkým činom bolo zorganizovanie Tisícročných osláv príchodu solúnskych bratov na Veľkú Moravu na pozvanie kniežaťa Rastislava, čo vyvolalo mnoho skrytých i otvorených protestov a nevlode na jeho adresu zo strany uhorskej vlády i samotného vedenia Katolíckej cirkve v Ostrihome.

Spisovateľ Jozef Repko zvolil zaujímavý spôsob spracovania tématiky románu o Dr. Š. Moysesovi. Celý jeho životný príbeh prerozprával, spolu so svojim osobným tajomníkom Michalom Chrástekom, anglickej žurnalistke, slečne Rebece Gurthovej, ktorá písala o Uhorsku do anglických časopisov a mala veľký záujem i o názory katolíckeho preláta slovenského pôvodu, o ktorom už počula veľa dobrého. Sama bola protestantka. Bývala v kaštieli baróna A. Radvanského, znovu u hlavného bystrického župana (po jeho odvolaní za revolúcie). Tento vysoký štátny úradník a jeho žena barónka Radvanská boli až fanaticky presvedčenými zástancami maďarského naciona-

važuje za otca národa a vládnucu časť za zradcu, pansláva a nepriateľa uhorského štátu. Pri spätnom pohľade na obsah, štruktúru kladených otázok zo strany žurnalistky vzniká v čitateľovi pocit, že táto mladá dáma dobre „prekukla“ politickú realitu v Hornom Uhorsku i „prednosti“ tak ospevovanej demokracie v celej Rakúsko-Uhorskej monarchii. Na jednej strane formuluje otázky tak, že i medzi riadkami každý čitateľ dokáže pochopiť ich pravý zmysel. Na druhej strane odpovede vzácného respondenta i jeho mladého spoločníka presvedčivo zapôsobia na každého nezaujateho človeka, ktorý chce vedieť skutočnú pravdu. Odpovede biskupa Moysesu sú aj pre odborníkov-historikov zaujímavé, pretože sa dotýkajú vzťahov medzi našimi predstaviteľmi tohto porevolučného obdobia, naplneného skepsou a pochybnosťami z nedodržaných sľubov cisára. V odpovediach biskupa Š. Moysesu je obsiahnutá objektívna analýza celej situácie, sebakritická i k vlastnému konaniu, napr. uvedomil si, že bolo chybou na začiatku svojho pôsobenia v Banskej Bystrici orientovať sa na staroslovenčinu, a nie na už kodifikovanú slovenčinu v časopise Cyrill a Method. Tiež ľutoval, že sa viac neangažoval za založenie Spolku sv. Vojtecha, tak veľmi potrebného pre slovenský katolícky ľud.

Celý dialóg s „najväčším rozvracáčom Uhorského kráľovstva“ je pochopiteľný pre inteligentnú novinárku, pretože dáva skutočný obraz o pomeroch v tejto „demokratickej“ krajine. Pre domáceho čitateľa je rozhovor v mnohom objavný, nový, keďže sa z neho dozvedá od autora také fakty o biskupovi Š. Moysesovi, ktoré sa často nezverejňujú v bežnej publicistike.

V recenzii niet priestoru na detailnejší rozbor uvedených faktov z dialógu, na ktorom je postavený tento životný príbeh o biskupovi Moysesovi.

Autor prózy J. Repko si zvolil pomerne náročný štýl, ktorý nemusí vyhovovať bežnému čitateľovi, členovi SSV, pre ktorého je knižka vydaná ako

strany politickej moci. Vo všetkom vidí službu ubiedenému národu, gniavenému národným útlakom a sociálnou biedou.

Jozef Repko napísaním ďalšieho diela s národnou tematikou sa zaradil do panteónu osobností, ktoré kresia národné povedomie, najmä u mladej generácie. Jeho nový román „Prebúdzenie obra“, venovaný matičnému obrodeniu, je rozšírením pohľadu na situáciu tesne pred najsmutejšou kapitolou slovenských dejín, keď po rakúsko-uhorskom (vlastne maďarskom) vyrovnaní r. 1867 nastal sústredený tlak prepiaťich maďarských nacionalistických síl, aby sa vytvoril jeden maďarský národ a jeden maďarský štátny jazyk v Uhorsku. Pod rúskom vlastenectva sa tieto sily snažili o likvidáciu najzákladnejšieho práva, akým je vlastný materinský jazyk slovenského národa a jeho kultúra.

Jozef Repko už predtým napísal životopisný román „Skromná hrivna“ (2012) o dr. Andrejovi Radlinskom zakladateľovi Spolku sv. Vojtecha, v ktorom analyzoval matičné obdobie, že predstavuje určité vzopätie síl ducha národa pred nasledujúcou maďarizáciou na konci 19. a začiatku 20. storočia, keď nastal totálny útok proti všetkým doslova vydretým výdobytkom slovenského národa (Matica slovenská, tri slovenské gymnáziá, miléniové oslavy príchodu našich vierozvestov, schválenie ich sviatku na 5. júl po dohode s Vatikánom pre všetky diecézy v Hornom Uhorsku).

Biskup Dr. Š. Moyses zomrel (1869), po devätnásťročnom biskupskom pôsobení v banskobystrickej diecéze. Zanechal svojim šľachetným životom odkaz budúcim generáciám, aby boli jednotné, aby sa držali viery v Boha ako najvyššej hodnoty a zmyslu ľudskej existencie a aby pracovali pre národ.

Knihu Petra Repku odporúčam prečítať každému. Dielo bolo vydané po smrti autora, ktorý zomrel r. 2012 pred jeho vydaním a už nemohol zasiahnuť do jej ďalšieho osudu. Knižka by mohla obsahovať aj viac informácií o živote Jozefa Repku a jeho tvorbe.

PAVOL KALINAY

TU VIDÍME
OCHRANCU
ĽUDSKÝCH PRÁV
NERÓMOV...

Kresba: Andrej Mišanek